

ikke, hvem det købende og læsende publikum formodes at ville være, men niveauet ligger der, hvor den almen historisk oplyste dansker vil være at finde. Gennemgående lykkes det særdeles godt at ramme dette niveau, så også den ikke-maritimt kyndige bare kan læse løs. Men med den meget skibsbygningstekniske indfaldsvinkel til oldtids- og vikingetidsafsnittene er det dog næsten uundgåeligt, at der optræder specialudtryk, som læseren ikke umiddelbart kan få sat i rette sammenhæng.

Eksempler herpå kan findes s. 48, sp. 2: »...med spunding i køl og stævn, samlet med en vandret lask,...«, s. 77, sp. 2: »essingbord«, s. 78, sp. 2: »tiljedækket«. I gennemgangen af vikingeskibet s. 69 –70 ville detailangivelser a-b-c... på tegningerne have lettet forståelsen, og på s. 80 burde Skuldelev 3 have været vist i middelspant. Heller ikke de senere afsnit er helt fri for undefinerede skibsbygningstermer: s. 123, sp. 2: »vantnålene...røstet«, s. 209, sp. 2: »gennem de udkravede bjælker«, og s. 217, sp.2: »skrålaske«. Når nu fremstillingen er fornemt suppleret med en kommenteret bibliografi, kilde- og litteraturliste, noter, registre over personer, steder og skibe samt fortegnelse over illustrationer, *kunne* man måske også have medtaget en liste over maritime specialudtryk?

Her, som tidligere, er der dog kun tale om mindre betydende indvendinger. Hovedindtrykket af Dansk søfarts historie, bind 1, er klart: En udgivelse af overordentlig høj kvalitet, som fortjener et stort publikum, også udenfor specialisternes række.

Benny Christensen

ELDBJØRG HAUG: Provincia Nidrosiensis i dronning Margretes unions- og maktpolitik. Nr. 13 i Skriftserie fra Historisk Institutt. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Trondheim. 1996. 472 s.

Denne afhandling der med rette har gjort Eldbjørg Haug til dr. philos., behandler Norges kirkehistorie set under en politisk synsvinkel.¹ Hendes bog er af betydelig interesse både ved at bringe nyt om Norges stilling da Kalmarunionen blev til, og ved sin tilgangsvinkel. Den er uden national problematik, og i synet på unionen bærer forfatteren således præg af sit elevforhold til Lars Hamre. Han har i Norge som Erik Lönnroth i Sverige og Aksel E. Christensen i Danmark pointeret at den tids nordiske historie ikke først og fremmest forklæres af en modsætning mellem landene, men af spørgsmål om kongemagtens og unionens konstitutionelle udform-

¹ Det følgende bygger på anmelderens officielle opposition ved afhandlingens forsvar på universitetet i Trondheim den 31. august 1996.

ning. Tidligere tale om at Norge indgik i en union mod befolkningens vilje finder man ikke her. Til gengæld fremhæver Eldbjørg Haug overbevisende, og kraftigere end det tidligere er sket af G. Carlsson og Aksel E. Christensen, at det stærke styre Margrethe betjente sig af i alle tre lande, var en videreførelse af det gamle norske arvekongedømme.

Kongerne havde traditionelt kunnet regere med støtte af det verdslige aristokrati. Eldbjørg Haug viser nu, hvordan dronning Margrethe også fik en loyal kirke. Afhandlingen giver meget nyt om kapelgejstlighedens stilling gennem 1300-tallet med udførlig behandling af kansleren og kapelmagisterens betydning, men hovedemnet er alligevel bisperne, hver enkelt herkomst og karriere, deres udnævnelse som skete i et samarbejde mellem regent og pavestol, og deres plads i styringssystemet, hvor ikke nationalitet, men loyalitet var afgørende for karrieren.

Et stort stof er lagt frem i bogen, grundigt behandlet og med mange detaljer, men således at undersøgelsen er styret af klare spørgsmål og fulgt af konklusioner. Grundlaget har især været diplomer og de pavelige kopibøger. En indsats af mere generel metodisk rækkevidde er hendes kildekritiske analyse af de islandske annaler. Den er naturligvis foranlediget af ønsket om at kunne udnytte annalernes oplysninger i afhandlingens sammenhæng, men andre forskere vil fremtidigt kunne drage nytte af undersøgelsen til deres formål.

En dansk læser kan ikke beklage sig over forfatterens manglende kendskab til vor historiske litteratur om den tids historie, tværtimod, men nok stille det spørgsmål, om afhandlingen er for snævert anlagt ved kun at behandle den norske kirkeprovins. Norge blev med Kalmarunionen led i et centraliseret unionsmonarki og dermed del af en helhed. I visse sammenhænge savnes en behandling af forholdene også i Danmark og Sverige, det gælder f.eks. anvendelsen af provisionsinstituttet. Bispeudnævnelserne skete jo i et nært samarbejde mellem fyrste og pave på bekostning af de lokale kirker, og der er grund til at antage at dronning Margrethe behandlede den danske og svenske kirke som den norske, men det ville have været godt at se ligheder og eventuelle forskelle påvist. Afhandlingen har perspektiv ved at anskue Norge i den internationale kirkes sammenhæng og også ved diakronisk at se unionskongedømmet som en fortsættelse af Sverreættens kongedømme, men læseren savner den tværgående komparation i trestatsunionen.

Kalmarunionens dannelse analyseres i afhandlingen som en proces hvori Norge gik i spidsen. Her lanceredes Erik af Pommern, og dynastiskiftet skete i arverigets form med særlig hjælp af de norske gejstlige anført af ærkebiskop Vinald. Hans opvurderede rolle er et vigtigt punkt i afhandlingen, men den største nyhed er dog nok doktorandens på-

visning af at Erik af Pommern allerede inden Kalmarmødet i 1397 var blevet kronet til norsk konge.

At en særlig norsk kroning 'for nylig' har fundet sted, fremgår af den engelske konges brev til dronning Margrethe af 1. april 1393. Kroningen antager Eldbjørg Haug har fundet sted på et rigsrådsmøde foråret 1392, og dens betydning formuleres således: 'Som kronet norsk arvekonge havde han i Norge en husmakt som kunne bruges til å sikre sitt og Margretes dynasti i Danmark og Sverige. Norge ville altid tilhøre Margrethe, Erik og hans etterkommere, og dette måtte få betydning for unionen. Skulle nabolandene velge en annen suksedent, ville det logisk bringe unionen til ophør' (s. 231).

Det er for så vidt et overbevisende ræsonnement, men Eldbjørg Haug overvurderer betydningen af en separat norsk kroning. Fra gammel tid af var det kongens antagelse (*konungstekja*) der gav regeringsmyndighed, mens kroningen var en supplerende kirkelig akt uden statsretlig vægt. I kong Hans' håndfæstning fra 1483 finder vi derimod kroningen tillagt en særlig betydning, og Eldbjørg Haug vil nu at dette skift allerede har fundet sted med Erik af Pommerns kroning. Men intet tyder på at hun har ret i at først kroningen gav kongen fuld regeringsmyndighed. Hans regeringsår regnedes fra antagelsen, officielle breve udstedtes i hans navn før kroningen, og den fik ikke konsekvenser for hans titel og segl. Kroningen var en manifestation af samarbejdet mellem konge og kirke, men det var kongens succession som arvekonge, ikke kroningen, der gav Norge en særlig betydning ved Kalmarunionens dannelse.

Eldbjørg Haug mener at kong Eriks kroning i Norge fik betydning for forløbet af det berømte unionsmøde i Kalmar 1397. At han blev kronet i 1392 anser hun nemlig for at være forklaringen på at de norske bisper ikke deltog i Kalmarmødet, et forhold der tidligere er blevet udlagt som norsk modstand mod etableringen af den nordiske union. De norske bisper havde allerede kronet kongen, og en fornyet kroning ville være overflødig eller ligefrem stødende. Derfor udeblev de norske bisper, og en unionstraktat kunne ikke vedtages. Kalmarmødet blev således kun et dansk-svensk foretagende.

Det sidste kan ikke være rigtigt. 13 verdslige stormænd og Norges kansler foruden bispem af Orkneyøerne godkendte ('fulbordhet') kong Eriks kroning. Der var ikke, som Eldbjørg Haug vil, tale om at danske og svenske i Kalmar afsluttede hvad der i 1392 var påbegyndt i Norge. Sagen var at kroningen med én ceremoni til unionskonge var noget aldrig før set i Norden, og i Norge som i de andre nordiske lande har den været oplevet som noget der krævede en særlig hyldning. En sådan fandt sted 1405, på trods af at kongehyldning allerede havde fundet sted på Øyra

ting i 1389. At de norske bisper ikke er opført i Kroningsbrevet bør i øvrigt ikke tolkes som bevis på at de ikke har overværet kroningen. Brevet er udstedt 4 uger efter begivenheden. Tilstedeværende bisper kan da være rejst hjem som det tilsyneladende er sket med to danske bisper der vides at have været i Kalmar sommeren 1397, men som ikke be-seglede brevet der bevidnede kroningen.

Denne bogs grundige behandling af den norske kirkes historie indeholder vigtige perspektiver. Måden bisperne indsattes på, viser at lige fra foreningstidens begyndelse kom det politiske tyngdepunkt til at ligge uden for Norge, men var topembedsmændene loyale over for kongemagten, kunne de på den anden side administrere under udfoldelse af stor selvstændighed. Margrethes kirkepolitik fik en frihed i kirkens indre liv til følge som endeligt lovfæstede i 1458.

På den måde er bogen blevet en sammenhængende behandling af både den ydre og indre kirkehistorie. Foruden kirkens forhold til fyrstemagt, kurier og koncilier behandles spørgsmålet om gaver og privilegier, kirkelig jurisdiktion, visitatser og meget andet. Det værdifulde arbejde kalder på en forsker der vil tage disse emner samlet op også i dansk sammenhæng.

Esbén Albrechtsen

KIRSTEN LINDBERG: *Sirenernes Stad København*. By- og bygningshistorie før 1728. Bd. I-III. Forlaget Skippershoved 1996. I: xxviii + 466 s., II: 590 s., III: 457 s. I alt 1545 s. i storformat, 650 kr.

Den 25. oktober 1996 forsvarede arkitekt m.a.a. Kirsten Lindberg afhandlingen *Sirenernes Stad København* for den filosofiske doktorgrad ved Københavns Universitet. Første officielle opponert museumschef John Erichsens opposition er trykt i *Historiske Meddelelser om København*, og det følgende er i det væsentlige identisk med anden officielle opponerts indlæg.

Den foreliggende afhandling er meget bemærkelsesværdig såvel ved sin form og omfang som dens indhold. Forfatteren er restaureringsarkitekt, og som vejleder ved Kunstakademiets Arkitektskole har hun haft lektor, arkitekt Erik Hansen, men hun har ikke nogen formel uddannelse som hverken historiker eller kunsthistoriker, og det giver naturligvis nogle vanskeligheder, når man kaster sig ud i et så tværvideenskabeligt emne, som der her er tale om, specielt når man som Kirsten Lindberg arbejder helt isoleret.

Det er blevet til næsten 1.500 sider i tre statelige bind i den fornemme